

УДК 336

DOI: 10.31733/17-03-2023-504-505

Валентина ЧУМАК

професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент

Людмила БРАЖНИК

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету,
кандидат економічних наук, доцент

ФІНАНСОВА КРИЗА ТА НАПРЯМИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

За останні роки увага науковців зосереджувалась на аналізі причин, факторів, особливостей прояву та шляхів подолання кризи. Основними її причинами експерти називають надмірно експансивну грошову політику, наявність величезного дисбалансу у світовій економіці, недосконалість регулювання фінансових ринків на національному і міжнародному рівнях. З огляду на це, подолання фінансової кризи на сьогодні є найбільш дискусійною темою серед науковців, бізнесменів, експертів і політиків, що зумовлює актуальність теми дослідження.

У більшості випадків виникнення кризової ситуації на підприємстві викликане дефіцитом власних засобів. Надмірне залучення позикових коштів, недотримання графіка погашення зобов'язань призводить до відволікання власного капіталу на невиробничі витрати по їх обслуговуванню, до зниження платоспроможності і фінансової стійкості, що збільшує імовірність ліквідації підприємства в процесі банкрутства. Отже, на розвиток кризової ситуації на підприємстві найбільше впливають такі чинники: конкуренція (зовнішня і внутрішня); рівень впливу на діяльність підприємства процесів, пов'язаних із науково-технічним прогресом; фінансова, кредитна і податкова політика держави; перевитрата інвестиційних ресурсів; неефективна побудова структури майна і капіталу підприємства. Глибина і тривалість кризового стану залежить від: кількості факторів впливу зовнішнього і внутрішнього середовища; результативної дії даних факторів.

Однак, ми можемо виявити і позитивні наслідки фінансової кризи: ліквідація нерентабельних виробництв, що приводить до підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності та зниження витрат виробництва; вивільнення фінансових ресурсів, що використовувались у нерентабельному виробництві продукції; підвищення кваліфікації управлінського персоналу, що забезпечує зацікавленості менеджерів і працівників підприємства у кінцевих результатах своєї діяльності; набуття досвіду у сфері формування дієвої інвестиційної політики суб'єктів господарювання, тощо.

Слід зазначити, що з метою подолання наслідків фінансово-економічної кризи, необхідна своєчасна розробка комплексу ефективних та взаємопов'язаних заходів щодо взаємодії фінансового і виробничо-господарського секторів економіки, а також узгодженість дій усіх органів державної влади та суб'єктів господарювання з метою їх виконання. При цьому головна роль повинна полягати у розробці та виконанні державної стратегії соціально-економічного розвитку підприємства, яка б містила в собі стимулюючі заходи щодо розвитку економіки, ефективну експортно-імпорتنу політику підприємства. Реалізація завдань грошово-кредитної стратегії повинна здійснюватися Національним банком України на основі обґрунтованих інструментів та реальної незалежності. Враховуючи перспективи загальної світової фінансової нестабільності, в країні повинна бути запроваджена ефективна і постійно діюча система моніторингу стабільності фінансової системи в цілому та банківського сектора, зокрема.

Сучасний стан економічного розвитку України змушує керівників підприємств постійно приймати рішення за умов невизначеності. В умовах політичної, економічної та фінансової нестабільності комерційна діяльність супроводжується кризовими ситуаціями, результатом яких може стати неспроможність чи, навіть, банкрутство підприємств. Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що в умовах фінансової кризи проведення санації підприємства займає вагоме місце в забезпеченні його ефективного функціонування та підвищенні прибутковості.

Під діагностикою кризових явищ розуміють використання сукупності методів фінансового аналізу для своєчасного розпізнавання симптомів фінансової кризи на підприємстві й оперативного реагування на неї на початкових стадіях з метою зменшення імовірності повної фінансової неспроможності суб'єктів господарювання [1, с. 28]. Загалом, діагностика фінансової кризи суб'єкта господарювання – перший крок на шляху до локалізації негативних наслідків кризи та подальшого успішного оздоровлення підприємства. Незалежно від сприйняття кризи (виключно негативно чи як поєднання загрози та шансу) її необхідно своєчасно передбачити.

Вчасне та раціональне використання наявних оздоровчих процедур дозволять уникнути значних втрат у фінансово-економічній діяльності, зміцнюватимуть конкурентні позиції підприємств. Практика доводить необхідність запровадження на багатьох вітчизняних підприємствах елементів антикризового фінансового управління. Ігнорування потреби в антикризових заходах може призвести до неконтрольованого розвитку фінансової кризи, банкрутства та, в гіршому випадку, ліквідації суб'єкта господарювання. Основним змістом антикризового фінансового управління підприємством є реалізація управлінських рішень щодо попередження фінансових криз, їх подолання і мінімізації негативних наслідків. З метою розробки та впровадження системи своєчасного виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві доцільно створити структурний підрозділ із спеціалістів, що будуть розробляти та впроваджувати антикризову програму [2, с. 132].

До основних факторів, що зумовлюють виникнення кризи ліквідності можна віднести наступні: невраховані вимоги золотого правила фінансування; незадовільна структура капіталу; відсутність резервного капіталу; незадовільна робота з дебіторами; зниження кредитоспроможності підприємства; високий рівень кредиторської заборгованості. Криза ліквідності охоплює підсистему розрахунків з постачальниками, із працівниками та спричиняє розбалансування механізму грошової та розрахункової платоспроможності. Важливим кроком запобігання розвитку кризи ліквідності є її ідентифікація, діагностика за певними показниками.

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що особливо гостро фінансово-економічна криза вплинула на грошово-кредитну, фіскальну та соціальну сфери. Діяльність державних органів влади щодо подолання наслідків кризи не є достатньою, своєчасною і не може привести до стабілізації та покращення ситуації в економіці. Актуальним залишається завдання визначення пріоритетних термінових заходів антикризового спрямування, а також напрямів, завдань та інструментів реалізації антикризової політики держави. Таким чином, для подолання наслідків фінансової кризи необхідна розробка комплексу взаємопов'язаних заходів щодо взаємодії фінансового та інших секторів економіки, а також узгодженість дій усіх органів державної влади та суб'єктів господарювання з метою їх виконання. При цьому ключова роль повинна належати розробці та реалізації державної стратегії соціально-економічного розвитку, яка містила б стимулюючі заходи щодо розвитку економіки, зважену експортно-імпорتنу політику.

1. Гвізджинська І., Чумак В. Діагностика кризових факторів в діяльності суб'єктів підприємництва. Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики : матеріали VIII всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Полтава, 28 жовтня 2021 р. Полтава, 2021. С. 28–30.

2. Чумак В. Д., Дорошенко О. О., Кіріченко Н. О. Система виявлення та подолання фінансової кризи в умовах сільськогосподарських підприємств: механізм впровадження та реалізації. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10300>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.91.